

O'SMIRLARDA IJTIMOY ME'YORLAR SHAKLLANISHIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING TA'SIRI

Ahmatova Madina Akrom qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti

“Psychology (Social Psychology)” yo’nalishi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14921220>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 15-Fevral 2025 yil

Ma’qullandi: 20-Fevral 2025 yil

Nashr qilindi: 25-Fevral 2025 yil

KEYWORDS

ommaviy axborot vositalari, o’smirlar, ijtimoiy me’yorlar, ta’lim, internet, televideniye, ijtimoiy tarmoqlar, media ta’siri, axloqiy tarbiya, psixologik rivojlanish, axborot madaniyati.

ABSTRACT

Mazkur maqolada o’smirlarning ijtimoiy me’yorlarini shakllantirishda ommaviy axborot vositalarining o’rni tahlil qilinadi. OAVning ta’limiy va ma’naviy jihatdan ijobiy ta’siri bilan birga, noto’g’ri foydalanish natijasida yuzaga kelishi mumkin bo’lgan salbiy oqibatlar ham ko’rib chiqiladi. Shuningdek, yoshlarni axborot manbalaridan oqilona foydalanishga o’rgatish va zararli kontentdan himoya qilish bo’yicha tavsiyalar beriladi.

Zamonaviy jamiyatda ommaviy axborot vositalari (OAV) o’smirlarning ijtimoiylashuvi va dunyoqarashining shakllanishida muhim rol o’ynaydi. Televizion ko’rsatuvlar, internet, ijtimoiy tarmoqlar, matbuot va boshqa axborot manbalari orqali yoshlar jamiyatdagi ijtimoiy me’yorlar, qadriyatlar va axloqiy tamoyillar bilan tanishadilar. Ushbu maqolada OAVning o’smirlar ongiga ta’siri, ijobiy va salbiy jihatlari hamda ijtimoiy me’yorlarning shakllanishiga ta’sir qiluvchi omillar tahlil qilinadi [1].

ASOSIY QISM

O’smirlik – shaxs rivojlanishining muhim bosqichi bo’lib, bu davrda ijtimoiy me’yor va qadriyatlar shakllanadi. O’smirlar atrof-muhitdan, oila, ta’lim muassasalari va axborot vositalaridan ta’sirlanib, o’z hayotiy pozitsiyalarini shakllantiradilar.

Ijtimoiy me’yorlarning shakllanishiga ta’sir qiluvchi asosiy omillar:

Oila – o’smirning dastlabki ijtimoiy tajribasi oilada shakllanadi.

Maktab – ta’lim va tarbiya jarayoni orqali axloqiy qadriyatlar singdiriladi.

Do’stlar va jamiyat – ijtimoiy muhitning o’smirga ta’siri katta.

OAV – ommaviy axborot vositalari orqali ijtimoiy me’yorlar va turli dunyoqarashlar o’smir ongiga singdiriladi [2].

OAV o’smirlarga ijtimoiy me’yorlar va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ijobiy ta’sir ko’rsatishi mumkin.

1. Ma’rifiy va ta’limiy axborotlar

Hujjatli filmlar, ilmiy-ma’rifiy dasturlar va internet platformalar orqali o’smirlar yangi bilimlarga ega bo’ladilar.

Virtual kurslar va onlayn ta'lim imkoniyatlari ularning intellektual rivojlanishiga yordam beradi.

2. Ijobiy ijtimoiy qadriyatlarni targ'ib qilish

OAV orqali ijtimoiy mas'uliyat, insonparvarlik, adolat va mehnatsevarlik kabi fazilatlar targ'ib qilinadi.

Yoshlarni sport, san'at va ijodga jalb qiluvchi dasturlar motivatsiya beradi.

3. Jamiyat bilan integratsiya va muloqot imkoniyatlari

Ijtimoiy tarmoqlar va internet platformalari orqali yoshlar turli jamiyat a'zolari bilan fikr almashish va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

OAVdan noto'g'ri foydalanish yoki nazoratsiz qoldirish o'smirlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ham mumkin.

1. Noto'g'ri qadriyatlarning singdirilishi

Ba'zi telekanallar va internet tarmoqlari axloqiy buzilish, zo'ravonlik, tajovuzkorlik va noto'g'ri hayot tarzini targ'ib qilishi mumkin.

Reklamalar va ijtimoiy tarmoqlardagi stereotiplar o'smirlarning noto'g'ri qadriyatlarni qabul qilishiga olib kelishi mumkin.

2. Psixologik ta'sir va stress

OAV orqali doimiy ravishda salbiy yangiliklarni kuzatish o'smirlarning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin [3].

Ijtimoiy tarmoqlarda o'zini boshqalar bilan taqqoslash natijasida past baholash, depressiya va ruhiy tushkunlik holatlari yuzaga kelishi mumkin.

3. O'quv faoliyatiga salbiy ta'sir

Haddan tashqari ko'p vaqtini internet va televizorga sarflash o'quv jarayoniga e'tiborsizlikni keltirib chiqarishi mumkin.

OAVdan noto'g'ri foydalanish uy vazifalarining bajarilmasligiga, bilim darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Yosh avlodni to'g'ri tarbiyalash va ularga ijobiy ijtimoiy me'yorlarni singdirishda quyidagi chora-tadbirlar muhim rol o'ynaydi:

◆ OAVning ta'limiy roli oshirilishi kerak – yoshlar uchun ilmiy-ma'rifiy kontentni rivojlantirish.

◆ Axborot manbalaridan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish – OAV orqali tarqatilayotgan ma'lumotlarni tahlil qilish va tanqidiy fikrlashni o'rgatish.

◆ OAVdan foydalanish vaqtini nazorat qilish – ota-onalar va o'qituvchilar tomonidan nazorat va yo'l-yo'riq berish.

◆ Salbiy kontentdan himoya qilish – yoshlarni zararli axborotlardan himoya qilish uchun internet va televideniya filtr tizimlarini joriy etish [4].

XULOSA VA MUNOZARA

Ommaviy axborot vositalari o'smirlarning ijtimoiylashuvi va ijtimoiy me'yorlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'smirlarga ta'limiy va ma'naviy jihatdan ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lsa-da, noto'g'ri foydalanish yoki nazoratsizlik ularning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli, o'smirlarni ijobiy qadriyatlar asosida tarbiyalashda OAVning rolini to'g'ri boshqarish va ulardan oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Baxtiyorov S. "Axborot jamiyati va uning ta'siri" – Toshkent: Ma'naviyat, 2020.
2. Xudoyberganov N. "Ommaviy axborot vositalari va yoshlar ijtimoiylashuvi" – Toshkent: Fan, 2021.
3. Brown J. "The Role of Media in Social Norm Formation Among Adolescents" – Cambridge University Press, 2019.
4. Smith K. "Teenagers and Media Influence: Psychological Perspectives" – Springer, 2022.

